

ELS ASSESSORS DEL GOVERNADOR DE CATALUNYA ALS SEGLES XVI I XVII

Miquel Àngel Martínez i Rodríguez

Els prínceps europeus, que regien territoris d'una certa extensió, hagueren d'idear ben aviat la manera de portar la seva autoritat a tots llurs dominis, de manera ensems prou fragmentada com per arribar a tot arreu i tan centralitzada com hom pogués controlar-ne l'exercici des de la Cort. Aquesta necessitat també es donà en una monarquia complexa com la de la Corona d'Aragó. Després de diverses provatures, suspensions i restauracions, la institució del *Procurador general* s'estabilitzà amb la persona del primogènit i successor el 1363, però amb un altre nom: el de Governador General. Amb aquesta vinculació hom aconseguia que l'hereu es familiaritzés amb les tasques de govern i de l'administració de justícia i es preparés per a l'exercici de la plenitud de les seves facultats.

La Governació General és una institució molt original per més d'un concepte: malgrat els seus orígens patrimonials i dinàstics arribà a convertir-se, ben aviat, en una de les institucions més abstractes i impersonals de l'Europa del moment. És a dir, la Governació General funcionava en les seves ramificacions fins i tot quan la seva titularitat estava vacant. En el cas dels Portantveus de Catalunya i dels Comtats, aquesta continuïtat implicà un recordatori i un instrument de defensa de la legalitat catalana¹.

1. Sobre la figura del Governador general de Catalunya cal sempre tenir present l'estudi, esdevingut ja clàssic, del professor Jesús LALINDE, *La gobernación general en la Corona de Aragón*, Saragossa, 1963. Vegeu i l'obra de Víctor FERRO, *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins*

El Portantveus del General Governador era auxiliat, en la seva gestió habitual, pels diversos membres de la seva cúria o cort. En primer lloc, l'assessor, jurista sense el paper del qual no podia procedir, si volia evitar-se responsabilitats. L'assessor havia de seguir el Portantveus en els seus continus desplaçaments i, en cas d'impediment, el substituïa un jurista nomenat a l'efecte.

Tot el que hem dit del Portantveus de General Governador a Catalunya s'aplicà en general al dels Comtats del Rosselló i de la Cerdanya fins a llur annexió a França. Aquesta dualitat de Governacions en allò que era de fet i de dret un sol país era difícilment compatible amb una estricta igualtat i separació. Això es feia especialment evident en cas d'actuació de la *Vice-règia* i hom hagué de reconèixer una certa superioritat del Portantveus del Principat, derivada sobretot del fet que en aquest cas passava a presidir el personal de l'Audiència, mentre que el seu col·lega dels Comtats s'havia d'acontentar amb la seva cort.

MECANISMES D'ELECCIÓ I PRINCIPALS INCIDÈNCIES DE L'OFICI

Pel que fa al Cinc-cents les consultes conservades no palesen grans tensions entre tots aquells implicats en el procés d'elaboració de les corresponents propostes al monarca. La primera consulta, que es conserva, ja es parla de la necessitat de portar a terme el més ràpid possible el nomenament d'un nou assessor en substitució del doctor Lluís de Peguera, que acabava d'accedir al consell criminal de la Reial Audiència. Hom pretenia d'aquesta manera evitar un sempre indesitjable període d'interinitat en un ofici rellevant a Catalunya.

En aquella ocasió, el duc de Terranova no efectuà una terna estricta, sinó que preferí elaborar una relació de possibles candidats, encapçalada pel doctor Joan Sabater, que gaudí del vist-i-plau del Consell d'Aragó, car era fill del també doctor Sabater, oïdor i advocat patrimonial de la Reial Audiència del Principat². La resta de personatges proposats foren Jaume

al Decret de Nova Planta, Eumo, Vic, 1987, p. 49-51 i també 99-101. Més actual és l'estudi de Pere MOLAS I RIBALTA, *Catalunya i la Casa d'Àustria*, Curial, Barcelona, 1996, p. 42-45.

2. Es pot consultar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (=ACA), secció del Consell d'Aragó (=CA), llig. 261, doc. núm., 36. Consulta efectuada el 25 de juny de 1581.

Augustí, Francesc Ubach i Jerònim Emburtz (sic). Cap d'ells, però, va merèixer el comentari del virrei o si es van fer no apareixen ressenyats a la consulta que s'ha conservat. I el mateix Consell d'Aragó encara ens deixà una informació més lacònica, quan es limità a ratificar la proposta del doctor Sabater pel seu rerefons familiar.

Aquesta aparent tranquil·litat en el moment de nomenar un nou assessor del Governador del Principat comença a relativitzar-se ben aviat. A la primavera de 1582 ja ens consta que es torna a posar en marxa una nova consulta, perquè el doctor Guardiola no té cap interès en prendre possessió d'aquest càrrec. En aquells moments, aquest jurista ocupa una de les assessories de la Diputació del General, la qual és molt més cobejable que l'assessoria del Governador. I tampoc es podia comptar amb l'esmentat doctor Joan Sabater per haver accedit a la Reial Audiència. Davant tots aquests imponderables, el mateix duc de Terranova es veu obligat a elaborar una terna en la que inclou en segon lloc de la mateixa al doctor Francesc Gort, que serà finalment anomenat.

El Consell d'Aragó s'inclina ràpidament per l'esmentat doctor Francesc Gort, sense efectuar la preceptiva terna, adduint els seus mèrits familiars. Tinguem present que era nét dels doctors Gort i Montaner, regents de Catalunya. I el mateix Montaner tingué l'honor de ser anomenat canceller del Principat. El seu rerefons familiar, a part de la seva pròpia trajectòria professional que estudiarem més endavant, possibilità que finalment fos elegit per Felip II³.

Quan es produí l'ascens del doctor Gallego, que passà a formar part de la Reial Audiència catalana, el duc de Maqueda, aleshores virrei del Principat, proposà un seguit de juristes per substituir-lo; preferint al doctor Joan Çella. Criteri que no fou recolzat pel Consell d'Aragó perquè "(...) Micer Juan Cella es hombre de 55 años y assi no es a proposito para Assessor del Governador(...)". Quan el consell expressa aquesta opinió, té òbviament molt present la tasca específica d'aquest ofici: assessorar i acompanyar al Governador de Catalunya per tot el Principat. Una mobilitat continuada, fent front a delinqüents, està renyida amb l'edat del candidat proposat pel virrei. Per a aquest motiu proposa el doctor Jeroni Çaportella, que fou proposat en segon lloc pel virrei. Aquest compleix els

3. ACA, CA, llig. 261, doc. núm. 11. Consulta efectuada el 20 d'abril de 1582.

requisits que el Consell d'Aragó creu que ha de tenir, car és un bon jurista, amb experiència en afers civils i penals, amb quaranta anys d'edat. El qual fou finalment escollit pel monarca⁴.

A l'any següent torna a estar vacant aquest ofici i la corresponent consulta és un tràmit, car el Consell d'Aragó assumeix plenament el criteri del duc de Maqueda, que proposa al doctor Salvador Fontanet. Jurista que en aquelles dades ja havia estat proposat per a algunes places de la Reial Audiència del Principat⁵. Quasi dos anys més tard apareix una consulta, que recull majoritàriament tot un seguit de nomenaments de places vinculades a la Reial Audiència, on se'ns diu de forma lacònica que el doctor Nicolau Freginet és el nou assessor del Governador per promoció del doctor Jaume Pineda a la Reial Audiència catalana. Ben aviat aquest personatge ja apareix en les propostes de places vacants de l'esmentada alta institució judicial; i allà se'ns diu que és catedràtic de la universitat de Lleida⁶.

Les dades, que ens dóna la documentació de la primera meitat del segle XVII, no aporten res d'especial respecte al que ja coneixem pel Cinc-cents, però augmenten, com veurem més endavant, les incidències en aquest ofici rellevant pel país. A l'estiu de 1605 se'ns informa que el doctor Francesc Gamis ha estat designat nou assessor del Governador de Catalunya, sense donar cap més informació⁷. Tres mesos més tard ja demana al monarca una pensió que dignifiqui aquest càrrec, argumentant, entre altres coses, que "(...) adviertiese que dicho Governor. No le ha de dar de comer a el criados y mulas y que conviene que VMd. se sirva de mandarle señalar salario competente(...)"⁸.

En ser anomenat el doctor Francesc Gamiz, jutge de cort de la Reial Audiència catalana, quedà vacant un altre cop aquest ofici a les darreries del 1609 juntament amb la plaça de jutge de reclams. El virrei, duc de

4. En aquesta ocasió la proposta de nou assessor del governador de Catalunya apareix en una consulta en la que també tracta de dues assessories de la Batllia i d'una plaça d'advocat de pobres de la presó de Barcelona. Vegeu's ACA, CA, llig. 265, doc. núm. 163. Consulta feta el 1^u de maig de 1594.

5. ACA, CA, llig., 265, doc. núm. 91. Consulta feta el 10 d'agost de 1595.

6. El seu nomenament com a assessor del Governador es troba a ACA, CA, llig., 225, doc. núm. 16. Consulta feta el 29 de maig de 1597. Més dades sobre el mateix personatge a ACA, CA, llig. 225, doc. núm. 11.

7. La poca informació que tenim sobre les circumstàncies que rodejaren el seu nomenament les hem trobat a ACA, CA, llig. 268, doc. núm. 75. Consulta efectuada el 13 d'agost de 1605.

8. Les queixes sobre la migradesa crematística del càrrec a ACA, CA, llig. 268, doc. núm., 70. Consulta efectuada el 6 de novembre de 1605.

Monteleón, proposà un seguit de persones més que una terna, les quals podien ocupar tant una plaça com l'altra. I en quart lloc d'aquesta relació situà al doctor Illa, que fou al final escollit assessor del Governador. En realitat el duc de Monteleón preferia al doctor Soler, oïdor de comptes reial de la Diputació del General. També palesà una forta simpatia pel doctor Joan de Villalva que serà nomenat posteriorment. Darrera d'ell s'inclinà per Josep Roca, aleshores assessor de la Capitania; i que serà l'escollit per la plaça de jutge de reclams. Tots ells, insisteixo, precediren al jurista que fou escollit pel monarca. La relació de possibles candidats anà més enllà, cal que ho tinguem molt present, dels que acabem d'esmentar. En la seva llarga llista veiem al doctor Besturs, assessor de la Diputació, als doctors Rollan i Miquel Carreras. Fins i tot s'esmenta al doctor Miquel Olzina, fill d'un conegut escrivà de manament; i tot això sense deixar de banda altres noms com el doctor Ripoll i el doctor Pineda fill de l'advocat fiscal de la Reial Audiència de Catalunya.

En canvi, el Consell d'Aragó, en una terna lacònica, proposà en primer lloc al doctor Illa sense explicitar els motius per aquesta decisió. Seguit pel doctor Carreras, a qui considerava un bon lletrat i al doctor Besturs. Aquest, a més d'assessor de la Diputació, també fou visitador dels oficials reials de Menorca. I el monarca ratificà finalment la decisió del Consell⁹.

Uns mesos més tard, el doctor Illà renuncià a l'ofici, la qual cosa tornà a posar en marxa el tradicional mecanisme d'elecció. El virrei continua preferint al doctor Soler, oïdor reial, però el Consell d'Aragó prefereix al doctor Joan de Villalba, proposat en segon lloc pel duc de Monteleón, adduint que és un "(...) hombre bien opinado en su profesion"¹⁰. A les darreries de l'estiu de 1613, el doctor Joan de Villalva renuncià, com el seu antecessor en l'ofici.

En la consulta duta a terme a començaments de desembre d'aquell mateix any es proposà, i fou en darrera instància anomenat per Felip III, el doctor Gaspar de Segarra¹¹. Aquest cop, a diferència de les consultes anteriors, hi ha una referència explícita a la terna proposada per les tres sales reunides de la Reial Audiència. Proposta que era la primera en fer-se, però

9. Veure ACA, CA, llig. 268, doc. núm. 39. Consulta efectuada el 18 de novembre de 1609. En aquesta consulta també s'havia de proveir una plaça de jutge de reclams.

10. Aquest cop llegiu ACA, CA, llig. 269, doc. núm. 92. Consulta efectuada el 13 de març de 1610.

11. ACA, CA, llig. 270, doc. núm. 38. Consulta efectuada el 9 de desembre de 1613.

que fins ara la documentació que hem pogut consultar no ens ha deixat cap constància. En aquesta ocasió, les tres sales ja proposaren en primer lloc de la seva terna al doctor Gaspar Segarra amb nou vots, seguit pel doctor Gabriel de Malla amb vuit i el doctor Jaume Joan d'Areny amb set vots. El virrei es fa seva aquesta proposta i no introdueix cap canvi, es limita a ratificar-la. La unanimitat que suscita la candidatura del doctor Gaspar Segarra s'explica, entre altres coses, perquè ja ocupava el càrrec de forma interina. El Consell d'Aragó considera que la seva trajectòria professional i el fet d'ocupar el càrrec interinament el qualifica per al nomenament definitiu.

Malauradament a començaments de l'any 1619 tenim notícies de què la Corona no nomenava expressament un nou assessor, la qual cosa implica que un cop més hi ha serioses dificultats per normalitzar aquest ofici. El mateix monarca fa constar que aquest fet en afirmar que "(...) por justas consideraciones tengo detenida la proibission desta plaza y assi vea el cons^o en que otra forma se podra remediar el perjuicio de la dilacion(...)". Llàstima, però, que ni Felip III ni el Consell d'Aragó explicitin el motiu que ha provocat aquesta situació¹².

Ja hem vist com els primers nomenaments d'assessor del Governador de Catalunya a començaments del Sis-cents no s'acabaren de concretar per la poca retribució d'aquest ofici reial. El mateix Consell d'Aragó decideix intervenir arran de la dimissió del doctor Joan de Villalva per intentar reconduir la situació. Aquest organisme fa una anàlisi molt lúcida de la missió, que ha de dur a terme l'assessor del Governador. Tasca que considera molt important en un moment, convé que ho tinguem present, en què el bandolerisme a Catalunya està arribant al seu punt àlgid. I en aquest sentit afirma que "(...) siendo el officio de Assessor del Portantvezes de general governador en Cataluña tan precisamente necesario para la persecucion de Los delinquentes en aquella Provincia y en razon del obligado quien Le sirve a andar por la tierra cabe La persona de dicho Governador para hazer los processos contra los malhechores y juzgar y sentenciarlos conforme sus culpas, ha algunos años que los que Le han tenido dexan de acudir a esta obligacion tan forçosa y de importancia para limpiar La tierra y administrar justicia por no tener salario señalado (...)".

12. Aquests problemes, en el fons tan recurrents en aquella època, es troben reflectits a ACA, CA, llig. 276, doc. núm. 11. Consulta efectuada el 17 de març de 1619.

El Consell confia en què les Corts puguin aprovar un sou digne pel titular de l'assessoria en qüestió. Solució condemnada al fracàs degut a què les Corts de 1626 i 1632 fracassaren estrepitosament. De totes maneres, el Consell demana a Felip III que concedeixi als assessors tres-cents ducats a compte dels Quints municipals que ingressa la Reial Tresoreria. Bones intencions que no resoldran el problema, però que fan evident la pregona preocupació que provocava aquesta assessoria cada cop menys desitjada¹³.

Més endavant, l'assessor també reclamà una major rellevància social de la que tenia fins aleshores. En concret demanen de gaudir del títol de conseller com ho tenen els assessors del Batlle general, tenint en compte que en actes públics l'assessor del Governador de Catalunya ja els precedeix. El Consell d'Aragó, sempre preocupat per la problemàtica d'aquest ofici, s'inclinà per recomanar al monarca que "(...) es justo darle título de Cons^o, pues militan para esto el preceder à los dhos Assessores que Le tienen, y ser la calidad del off^o tal, que mereze este favor"¹⁴.

Després del parèntesi institucional provocat per la Guerra dels Segadors es procedí, com per altra banda era normal en aquelles circumstàncies excepcionals, al nomenament dels oficials reials al Principat, els quals tenien la responsabilitat de reorganitzar el poder reial. Inicialment es nomenaren, com era tradicional, l'assessor del Governador de Catalunya i el del Governador dels comtats del Rosselló i de la Cerdanya. Però aquest últim tenia els anys comptats, perquè el tractat dels Pirineus de novembre de 1659, amb la pèrdua dels territoris de l'actual Catalunya nord, implicà la desaparició, entre d'altres, de l'ofici d'assessor del Governador dels Comtats del Rosselló i de la Cerdanya.

Centrant-nos en el cas que ens ocupa, cal que tinguem present que un parell de mesos després de la caiguda de Barcelona es confirmà al doctor Francesc de Villasalo com a nou assessor del Governador de Catalunya en substitució de Romeu de Ferrer¹⁵, que era promocionat a la sala tercera de la Reial Audiència de Catalunya.

13. Vegeu's la reflexió completa del Consell d'Aragó a ACA, CA, llig. 270, doc. núm. 27. Sobrel salari que se debe señalar al officio de assessor del Governador de Cataluña. Consulta efectuada el 17 de setembre de 1613.

14. ACA, CA, llig. 276, doc. núm. 67. Parece que se de título de Consro. al Assessor del Governador como lo tienen los Assessores del Baile general. Consulta efectuada el 10 d'octubre de 1630.

15. El seu nomenament el trobareu a ACA, Reg. Officialium, núm. 16 (1650-1660), 21 de desembre de 1652, fol. 82 a.

Malgrat aquest esperançat començament, els problemes tornaren a aparèixer aviat; i a l'any 1664 ja s'intentà reconduir la situació. Fins i tot el virrei, després d'una prèvia conversa amb el Governador de Catalunya, descartà la possibilitat de suprimir una de les tres assessories de la Batllia per poder finançar la plaça d'assessor del Governador. Però suggerí que si quedava vacant una de les tres esmentades assessories, la receptoria de la Batllia podria destinar aquest sou vacant a l'assessoria de la Governació de Catalunya i que a mesura que anessin vacant les altres assessories de la Batllia es destinés una part de llur salari a l'assessor del Governador. El Consell d'Aragó no s'identificà amb aquesta proposta, perquè considerava que "(...) havia de passar tiempo en aguardar a las vaccantes de los de la Baylia general, vendria a resultar en perjuicio dellos, qualquiera cosa, que se les defalcasse de los salarios(...)"¹⁶.

La manca d'uns sous realment atractius era la causa que impedia al Consell de donar el vist-i-plau a aquestes propostes. Considera encertadament que no es pot reduir la retribució dels assessors de la Batllia, car seria pitjor el remei que la malaltia. Ara bé, també és conscient de què el càrrec d'assessor del Governador és important i per tant prefereix que la receptoria de la Batllia pagui a aquest oficial, mentre la Tresoreria no estigui en condicions de fer-ho.

Un cop analitzats tots aquests inconvenients s'optà per proveir la plaça. En la consulta que propicià el nomenament del doctor Joan Jofreu el 1665 es torna a recordar que "(...) algunos años ha, que vacca el officio de Assessor del Portantvezes de General Governador en Cathaluña, por no haver tenido forma de cobrar los Tresçientos ducados de salario, que le estavan consignados en la Thesoreria(...)"¹⁷. El seu nomenament no fou un tràmit i respongué en el fons a la desconfiança que provocava el doctor Lluís Valencia, jurista de reconegut prestigi, per la seva col·laboració amb França durant la Guerra dels Segadors¹⁸.

16. Tot aquest debat es recull a ACA, CA, llig. 553, s/n. Sobre el salario de la plaza de Assessor del Governador de Cathaluña se señale a la persona que VMagd. nombrare para ella, en la Baylia general, por no haver effectos en la thesoreria de que pagarse, por cuia causa ha tiempo, que esta vacco este puesto, y ser muy neçessario, y del Serv^o de VMagd. proveerle. Consulta efectuada el 10 de setembre de 1664.

17. ACA, CA, llig. 553, s/n. Consulta efectuada el 30 de juny de 1665.

18. Les circumstàncies que rodejaren aquest nomenament a Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, " La selección de los oficiales reales en la Cataluña de la segunda mitad del Seiscientos.

El doctor Jofreu no detentà l'ofici masses anys i al 1668 trobem al doctor Rafel de Moxó en el seu lloc¹⁹. A causa de les obligacions que li imposà el virrei de torn, el duc d'Osuna, no va poder complir els requisits previstos per prendre possessió d'aquesta plaça, car va haver de negociar "(...) la prorrogacion del donativo en la villa de Cervera y su distrito no pudo ir a Barcelona al examen y a otros actos publicos que havian de preceder al sacar luego los despachos de dha plaça(...)". Un cop més les necessitats econòmiques del nou assessor del Governador de Catalunya l'obligaren a demanar al monarca que li pagués des del primer moment en què fou nomenat per la Corona²⁰. Sabem que uns deu anys més tard fou promocionat a una plaça d'assessor del Batlle general de Catalunya. Segurament aquest personatge hauria tingut una carrera molt interessant, si no hagués mort prematurament, com ens assabenta Pere Molas²¹.

Fou reemplaçat en aquesta responsabilitat pel doctor Josep de Gelzen. Estem a les palpenes a l'hora d'esbrinar el motiu que possibilità el seu nomenament, car desconeixem, ara per ara, el contingut de la corresponent consulta. Al menys estem assabentats, com veurem més endavant, que s'implicà sobremanera en la defensa dels interessos de la monarquia hispànica als comtats del Rosselló i de la Cerdanya en uns moments realment difícils²².

La informació esdevé força rica en els nomenaments posteriors, car es conserven les consultes dels dos darrers assessors. Quan el doctor José de Gelzen accedí a la Reial Audiència de Catalunya, fou substituït pel doctor Martí Figuerola. La consulta que precedí al seu nomenament no li plantejà cap problema especial. Les tres sales reunides de la Reial Audiència ja el situaren en segon lloc de llur terna amb set vots. En primera posició situaren al doctor José Alós amb nou vots; i tancà la terna el doctor Antoni de Potau amb sis vots. El criteri del virrei fou encara molt més favorable que

Una contribución al estudio de las instituciones forales", *Revista de Historia Moderna. Anales de la Universidad de Alicante*, núm. 21, (2003), p. 444.

19. Quan el doctor Rafel de Moixó fa esment al seu ofici, s'anomena assessor del Governador de Catalunya i del comtat de Cerdanya, la qual cosa era en certa manera una reminiscència de l'ofici equivalent que s'havia perdut amb la incorporació dels Comtats del Rosselló i de la Cerdanya a França.

20. Vid ACA, CA, llig., 553. Memorial del doctor Rafel de Moixó. Madrid, 17 de maig de 1668.

21. Vegeu Pere MOLAS I RIBALTA, *Catalunya i la Casa d'Àustria*, p. 180-181.

22. Una bona relació, si bé curta, de les vicissituds que va viure el jurista en qüestió es troba a ACA, CA, llig. 225, doc. núm. 93. Memorial del doctor José Gelzen. El seu nomenament a ACA, Reg. Officialium, núm. 23, 1er. Vol., (1674-1679) 26 d'abril de 1675, fol. 29.

l'expressat per les tres sales esmentades, car optà per intercanviar les dues primeres posicions de la terna rebuda; i mantenint en el darrer lloc al doctor Antoni de Potau. La seva intervenció, però, no es limità a aquests retocs rellevants, sinó que va afegir més candidats a la seva proposta, anant més enllà d'una mera terna preceptiva en aquests casos.

En una actitud atípic, el Consell d'Aragó optà per la decisió salomònica de situar als doctors Martí Figuerola i Josep Alós en primer i segon lloc sense graduació i deixà en el darrer lloc al doctor Antoni de Potau, com sempre hi va estar al llarg de la consulta. És a dir, el Consell no vol donar la impressió que s'inclina únicament per un dels dos candidats que s'han disputat el primer lloc al llarg de tot aquest procés de selecció²³.

Molt tranquil·la fou la consulta del seu successor, el doctor Jeroni de Salvador. Les tres sales de la Reial Audiència el proposaren en segon lloc compartit amb el doctor Anton Cruïlles amb vuit vots. En primer lloc anà el doctor Benito Mas i Enveja i en darrera posició trobem al doctor Francesc Ignaci Huguet amb sis. Si bé la terna del príncep de Darmstadt, virrei en aquells anys del Principat, fou diferent de la de les tres sales, ambdues coincidiren en valorar la persona del doctor Jeroni de Salvador. Ara apareix al davant de la proposta del virrei, però seguit per dos juristes nous, concretament pels doctors Lluís Garriga i Llàtzer de Gelzen. I el Consell d'Aragó assumí com a seva la proposta del príncep de Darmstadt, per bé que en el preàmbul va voler fer veure que tenia en compte també la proposta de les tres sales²⁴.

CURSUS HONORUM DELS ASSESSORS DEL GOVERNADOR DE CATALUNYA

De tots els assessors del Governador de Catalunya estudiats en aquest ampli període de temps, el doctor Salvador Fontanet fou el que va tenir una carrera més brillant amb diferència. Fill d'un notari de Girona fou catedràtic de canons de la universitat de Barcelona i provisor del bisbat de

23. Tota aquesta informació es troba a ACA, CA, llig. 226, doc. núm. 37. Consulta efectuada el 28 d'abril de 1689.

24. Vegeu ACA, CA, llig. 226, doc. núm. 51. Consulta efectuada el 9 de febrer de 1700. El seu nomenament a ACA, Reg. Oficialium, núm. 31 (1695-1700), 30 d'abril de 1700, fol. 221.

Girona. Tota aquesta experiència possibilità que fos escollit assessor del Governador de Catalunya, per bé que va ocupar molt poc temps aquest ofici. Sabem fefaentment que al mateix any 1595 va aconseguir una plaça de jutge de cort de la Reial Audiència de Catalunya. La seva carrera va ser meteòrica a partir d'aquest salt qualitatiu, cobejat per tots els titulars d'aquesta assessoria que estudiem. Aconseguí més tard el càrrec de regent la tresoreria i al 1605 va ser promocionat a la fiscalia patrimonial del Consell d'Aragó, més endavant fou conseller d'aquest esmentat consell i també formà part del consell de la Creuada.

Aquesta excel·lent trajectòria professional, es completà amb un enlairament social típic, per altra banda, dels juristes destacats de l'època. El 1600 assolí la dignitat de ciutadà honorat de Barcelona i la categoria nobiliària de noble quatre anys més tard. Participà tanmateix en esdeveniments cabdals de la política catalana, participant, per exemple, en les Corts de 1599; i al 1625 va ser enviat a Catalunya per tal d'aconseguir la posterior acceptació de la Unió d'Armes del Comte-duc d'Olivares²⁵.

Deixant de banda, però, aquesta trajectòria única cal que tinguem present que en la resta de casos hi ha una clara dicotomia, pel que fa a la informació de què disposem, entre els assessors d'abans dels Segadors i els que ocuparen aquest càrrec després de la caiguda de Barcelona el 1652.

Entre els detentors d'aquesta assessoria abans de la crisi de 1640, cal destacar la personalitat del doctor Francesc Gamiz, nomenat el 1605. Personatge que apareix implicat en afers importants al servei de la Corona. Tingué un protagonisme en el Consell de Cent barceloní d'on ocupà la conselleria en cap l'any anterior de ser proposat assessor del Governador. Essent membre del Consell de Cent assolí molta experiència en intervenir a voltes en les disputes entre la Diputació del General i la Reial Audiència. Cal tenir també present que quan esclatà el famós afer Granollachs es negà a defensar-lo, deixant clara la seva posició en tota aquesta problemàtica.

No sabem massa cosa de la resta d'assessors del segle XVI i de la primera meitat del segle XVII. Alguns agafaren experiència treballant en altres assessories de pes, per exemple el doctor Francesc Ferrús, després d'haver llegit a la universitat de Lleida, fou assessor de la Capitania gene-

25. Com hem dit anteriorment, tot aquest rellevant currículum el podeu trobar a Pere MOLAS, *Catalunya i la Casa d'Àustria*, especialment p. 68 i 115.

ral; optant posteriorment a les places de la Reial Audiència, com desitjaven tots els assessors tant del Governador de Catalunya com del dels Comtats del Rosselló i de la Cerdanya. Delit que manifestà el doctor Jaume Pineda, que deixà aquesta assessoria per accedir a la Reial Audiència. D'ell, però, sols estem assabentats que fou advocat de don Joan Cardona. Personatge i llinatge d'importància evident en la nostra història. Hi ha algun cas, com el del doctor Guardiola, que rebutjà el nomenament d'assessor del Governador, perquè l'assessoria de la Diputació era més lucrativa. Problema que sovint va impedir un correcte funcionament d'aquest ofici de la Corona.

Les dades de la resta d'assessors d'aquest període són molt lacòniques. Els doctors Nicolau Freginet i Gaspar Serra foren catedràtics de la universitat de Lleida. Aquest últim ho fou de prima, mentre que ignorem l'especialitat del primer. I a més a més, el doctor Gaspar Serra fou oïdor reial de comptes de la Diputació del General. Personatge, doncs, d'una gran projecció pública en el Principat.

Pel que fa a la resta de personatges que foren assessors abans de l'esclat dels Segadors sols podem constatar la migradesa de la informació que ens ha arribat fins als nostres dies. Dels doctors Illa i Villalva solament disposem de comentaris generals sobre llur idoneïtat i poca cosa més. I, en canvi, dels doctors Francesc Gort i Joan Sabater estem assabentats de llur rerefons familiar. El primer era nét dels regents Gort i Muntaner, mentre que el segon era fill d'un oïdor i advocat patrimonial de la Reial Audiència catalana del Cinc-cents.

Un cop restablerta la *normalitat* política al Principat, l'ofici d'assessor del Governador de Catalunya va ser ocupat per personatges dignes de ser tinguts en compte. I afortunadament en aquest període final del nostre treball es produeix un significatiu augment de les dades dels oficials detentors d'aquest ofici.

El primer assessor després de la caiguda de Barcelona fou el doctor Francesc de Villasalo. Estudià a Salamanca i com a recompensa per la seva implicació en la defensa de la monarquia durant els Segadors aconseguí la dignitat de ciutadà honrat de Barcelona. Fou un jurista que gaudí de la confiança de Joan Josep d'Àustria, car col·laborà amb ell amb el reclutament de tropes i ajudant a mantenir l'ordre. En aquest sentit, sabem que va tenir una activitat destacada a la Seu d'Urgell, a la conca de Tremp i a la Vall d'Aran on formà dos terços d'infanteria "(...) para el socorro de la Çiud de

Girona y desde entonces aca siempre el sr Don Juan Le a tenido ocupado en las partes de la Sagarra no solo para los sobre dho sino alojando en aquellos Parajes algunos troços de Cavall^a de Moles Muros y fortificaciones perseguir Ladrones(...)²⁶. Activitats que va dur a terme essent auditor. I, segons ell, exercí aquest ofici amb competència i eficàcia.

Lluità aferrissadament per aturar els intents de França per desestabilitzar Catalunya en els anys immediatament anteriors a la signatura del Tractat dels Pirineus. I no dubtà a enfrontar-se amb Josep Margarit que intentava endinsar-se al Principat utilitzant “(...) la canal de segre para atraer assi las voluntades de los Paysanos y Reducirles a la obeidència del françes (...)”. Però tota aquesta activitat militar tan compromesa amb la monarquia hispànica no evità, que la seva compensació econòmica fos inexistent, motiu pel qual ha redactat aquest memorial que comentem. La Reial Tresoreria li devia més de cinc mil escuts de difícil recuperació, la qual cosa l’obligava a sol·licitar una plaça de la Reial Audiència per poder millorar la seva situació econòmica. Petició que era una constant en la gran majoria dels casos que estudiem.

El seu successor, el doctor Joan Jofreu, després de tot un seguit de dificultats que ja hem comentat anteriorment, també s’identificà amb l’opció de Felip IV de bell antuvi, arribant a residir a la Cort en els temps de guerra que s’havien acabat de viure. Abans de ser nomenat per a aquest càrrec fou assessor de la Diputació del General “(...) con grande approbacion de los Virreyes, y quando estos offiçiales proçeden bien façilitando (...) las controversias, que suele susçitarse en aquella casa(...)”. L’opinió que es tenia d’ell no podia ser millor, la qual cosa influí al Consell d’Aragó que decidí proposar-lo per a assessor, aquest cop del Governador²⁷.

La trajectòria del doctor Rafel de Moixó és molt semblant a la del doctor Francesc Villasalo. Va tenir una activitat política destacada a Cervera d’on fou escollit paer en cap, posició que li va permetre treballar pel retorn de l’obediència de la ciutat a Felip IV “(...) mucho antes que Barcelona se rindiesse, sacando al Sargento mayor Gabriel Puig, y Soldados del Batallon que avia de guarnicion, poniendo en su lugar a las puertas, y murallas a los Paysanos. Quitò la vara al Veguer de Francia, y hizo estos

26. Vegeu i’s el seu interessant memorial a ACA, CA, llig. 552, doc. núm. 5. Memorial del doctor Francisco de Vilasalo.

27. Vegeu ACA, CA, llig. 553, s/n. Consulta efectuada el 30 de juny de 1665.

servicios con mucho peligro de su vida, por tener el Francès guarnicion en Monfalcon (...).”

Però ja al començament del conflicte dels Segadors la seva actitud proespanyola era prou coneguda a l'esmentada vila. Ell mateix ens diu que “(...) el año de 40. en los Braços generales intervino como à Syndico de la Villa de Cervera, y en ellos se señalò por el Real Servicio de su Magestad; por cuya causa fue perseguido del Deputado Claris, hasta que aviendole amenazado le matarian sino se iva de Barcelona, se huvo de bolver a Cervera, en donde, continuando su buen zelo, se opuso a los sediciosos(...)”. Argumentà, per altra banda, tots els patiments que va experimentar per aquesta decidida actitud en favor de la Corona espanyola. Explica que el seu patrimoni es ressentí, amb la destrucció d'una casa que tenia al camp. Fidelitat que es veié encara més afermada quan rebutjà un lloc en la Reial Audiència catalana que estava sota obediència de França. Aquesta incessant activitat del doctor Rafel de Moixó continuà quan ocupà la plaça d'assessor del Governador. La seva activitat fou quasi frenètica a Vic i a Montblanc, intentant pacificar els habitants d'aquests territoris. I després continuà al Rosselló, on maldà per recuperar un territori que s'havia perdut recentment²⁸.

L'actitud del doctor Josep de Gelzen, el seu successor, fou igual de compromesa que la del doctor Rafel de Moixó. S'implicà en els conflictes que van tenir lloc a Perpinyà i Salses unes dècades després d'haver finalitzat el conflicte dels Segadors, concretament el 1674. Com en tants altres casos es reproduïen les mateixes expressions, que besllumen el plus de conflictivitat que vivien aquells juristes que, en determinats moments de la seva vida, desenvoluparen una activitat professional pels comtats del Rosselló i de la Cerdanya. Àdhuc es veié obligat, i no era ni molt menys l'excepció, a demanar una *ajuda de costa* per poder fer front a les creixents dificultats econòmiques²⁹. El seu compromís fou tan rellevant que fins i tot el condemnaren a mort en la seva absència. Sentència que es reproduïen en el memorial del seu fill, el doctor Llätzer Gelzen.

Durant els anys que fou oïdor de la sala del canceller de la Reial Audiència de Catalunya, el doctor Josep de Gelzen destacà pels seus

28. Podeu trobar el seu memorial a Biblioteca de Catalunya, Fullets Bonsoms, núm. 2197.

29. ACA, CA, llig. 252, doc. núm. 19. Sol·licitud efectuada el 6 de desembre de 1674. El seu memorial breu, però sucós, es troba a ACA, CA, llig. 225, doc. núm. 93.

esforços per defensar la Corona. S'implicà en la revolta camperola dels *Gorretes* que va tenir lloc a Catalunya entre 1686 i 1688. Visità en aquest últim any la vila de Sant Celoni, aconseguint que aquesta no s'impliqués en la revolta camperola. Mèrit rellevant si tenim en compte que a prop de la vila es van dur a terme els esdeveniments més greus. També reprimí l'aldarull dels segadors de Puigcerdà en el mateix any de 1688, seguint fil per randa les instruccions del comte de Melgar, lloctinent del Principat.

Va tenir un protagonisme digne de ressenyar-se el 1697, quan s'implicà en les tasques necessàries per assegurar el proveïment de l'exèrcit reial a Catalunya. Els seus esforços foren quasi titànics, si se'm permet l'expressió, per defensar Barcelona del setge francès i, potser per tot això, morí poc temps després. Afanys que foren recollits i exposats pel seu fill, el doctor Llatzer de Gelzen, en el seu memorial. En el mateix se'ns diu que "(...) en el mes de marzo de 1697 (...) fue embiado a diversas partes de ella, por la Releccion de pajas y granos, para el Real Exercito de Cataluña, y durante el sitio de la ciudad de Barcelona, se manifestó su cuydado en la conduccion de los peltrechos de Guerra, que desde Lerida se transportaban, para la defensa de aquella ciudad; haviendo fiado a su zelo dho Don franco. de Velasco(...)"³⁰.

La promoció del doctor Josep de Gelzen possibilità el nomenament del doctor Martí Figuerola com a nou assessor, càrrec que ocupà fins a la seva mort, malgrat que va intentar, com la resta dels seus col·legues, accedir sense tenir èxit a la Reial Audiència, quan hi havia alguna plaça disponible. En el seu interessant memorial, el doctor Figuerola fa una relació detallada de la seva trajectòria professional al servei de la monarquia hispànica abans d'exercir el seu actual ofici d'assessor. Durant dos triennis fou jutge ordinari del civil de la Vall d'Aran i assessor penal del Governador de la Vall. Àdhuc va treballar vint-i-sis anys com advocat a la Reial Audiència de Catalunya. I durant setze anys va compaginar aquesta activitat amb la de consultor del tribunal de la Inquisició i va estar vinculat a la Diputació del General, primer com a advocat fiscal i darrerament com a assessor de la mateixa. Tenia, per tant, una trajectòria perfectament homologable a la d'altres juristes que ocuparen l'assessoria del Governador català.

30. Aquesta interessant descripció la podeu trobar a ACA, CA, llig. 226, doc. núm. 51.

Els mèrits familiars, concretament els del seu pare i els del seu oncle, reforçaren la posició del doctor Martí Figuerola. Ell mateix ens diu que “(...) Alexandro Figuerolam Padre del Suplicante, y el Doctor en Derechos Diego Figuerola, su tio, de la Villa de Talarn, en el tiempo de las Turbaciones de dicho Principado, fueron siempre, como buenos vassallos, tan afectos como debian al Real Servicio de V. Magd. por cuya causa padecieron muchos trabajos, vejaciones y menoscabos de hazienda (...)”. Però la col·laboració del seu pare continuà un cop es rendí la Ciutat Comtal el 1652, exercint durant vint anys fins que va morir, i sense cobrar, l’ofici de tinent de Batlle general al Pallars i Talarn³¹.

El succeí el doctor Jeroni de Salvador, que tenia també una dilatada experiència professional al servei de la Corona. Fou proposat per la Reial Audiència per vuit vots com a receptor de la Capitania general de Catalunya. Era, doctor en ambdós drets i entre els anys 1673 i 1679 exercí d’advocat de l’esmentada Reial Audiència. Però la seva experiència s’enriquí, quan obtingué quatre vegades el lloc d’assessor o prior de les Corts del Veguer i Batlle de Barcelona. I fins i tot ocupà l’ofici de jutge de reclams de forma, això sí, interina. La seva trajectòria va experimentar un salt qualitatiu, quan fou anomenat assessor i advocat fiscal de la Cúria eclesiàstica del bisbat de Barcelona. També conreà el terreny municipal, ocupant la conselleria tercera del Consell de Cent barceloní. Tot això completat pel seu treball en la Llotja. Realment fou un personatge molt considerat pel Consell d’Aragó, el qual exposà tots aquests mèrits en la consulta corresponent que menà al seu nomenament³².

CONCLUSIONS

Cap dels juristes que hem estudiat en aquesta comunicació pensava en aquest ofici com un objectiu per ell mateix. Esdevenir assessor del Governador de Catalunya era un trampolí per intentar accedir més tard a la Reial Audiència de Catalunya com succeí sovint, per bé que no sempre. Va haver-hi diferents moments en el període estudiat en què la manca d’a-

31. Dades que podeu trobar a ACA, CA, llig. 226, doc. núm. 47 i també al llig. 225, doc. núm. 93.

Ambdós memorials es complementen, per bé que donen bàsicament la mateixa informació.

32. Vid ACA, CA, llig. 226, doc. núm. 51. Consulta efectuada el 9 de febrer de 1700.

tractiu crematístic d'aquest ofici reial arribà a qüestionar aquesta estratègia dels candidats a assessor. Alguns, fins i tot, no dubtaren a renunciar al mateix, com molt bé ho explicita alguna de les consultes que s'han conservat. També és cert que abans dels Segadors també demanaren una major consideració social, car volien ser considerats consellers com els assessors del Batlle general del Principat. Però aquest fet, o així ens ho sembla, no va tenir la mateixa transcendència que la manca d'un finançament adient.

Per assolir aquest ofici s'havia de passar per un inevitable mecanisme de selecció idèntic al que havien de fer front per aconseguir altres oficis reials a Catalunya. Era preceptiu, com per exemple en les places vacants de la Reial Audiència, l'elaboració d'un seguit de ternes elaborades en primer lloc per les tres sales reunides de l'esmentada institució judicial, seguides per la del virrei de torn i finalment pel Consell d'Aragó. Tots els nomenaments seguien aquesta rutina, per bé que en molts casos no tenim constància de les ternes elaborades per les tres sales reunides de la Reial Audiència. I com sempre les expectatives del candidat augmentaven molt, quan l'opinió del virrei i del Consell d'Aragó coincidien. Essent, però, sempre rellevant l'opinió del darrer.

El perfil del candidat idoni demanava una trajectòria professional més o menys estàndard. Més enllà de la inevitable titulació acadèmica, que no val la pena insistir suara, s'havia de palesar una experiència prèvia en l'administració reial o en la territorial. Haver estat assessor de la Capitania o de la Diputació del General era important; i el monarca acostumava a escollir-los. Altres tenien en el seu currículum una experiència en l'administració local, bé en el Consell de Cent o en alguna altra ciutat coneguda del Principat. Tots aquests mèrits es realçaven, quan es podia justificar una forta implicació en fets especialment transcendents pel país. La fidelitat en moments greus de la monarquia hispànica, com la crisi de 1640 era molt valorada. Mèrits que es podien completar amb els de llurs parents. A voltes, constatem que alguns assessors del Governador de Catalunya tingueren familiars que foren consellers del Consell d'Aragó o, en algun cas, canceller del Principat. Òbviament qualsevol candidat que pogués reunir en la seva persona la major part d'aquests mèrits esmentats tenia moltes possibilitats de ser escollit per la Corona.